

עמדות ודפוסי שימוש במדיה דיגיטלית לתקשורת בין הורים ומורים בישראל (מאמר קצר)

אלונה פורקוש-ברוך

מכללת לוינסקי לחינוך,

אוניברסיטת תל אביב

alonabar@levinsky.ac.il

Attitudes and Uses of Digital Media for Teacher-Parent Communication in Israel (Short paper)

Alona Forkosh-Baruch

Levinsky College of Education,
Tel Aviv University

Abstract

The study reported herewith examines attitudes and uses of digital communication between teachers and parents of K-12 students. Two questionnaires were distributed online: a version for teachers and a similar parallel version for parents. Quantitative data was analyzed thereafter. Findings show similar patterns of communication attitudes of parents and teachers towards digital communication, exhibiting benefits more than prices. However, usage patterns differed: parents use more digital platforms to communicate with teachers and communicate more altogether, while teachers prefer a more focused mode of communication with parents. Findings assist in identifying the potential of digital communication to bridge over time and space, thereby allowing enhanced parent involvement in the school milieu. Also, they demonstrate the need of teacher training in handling digital communication with parents, for best usage.

Keywords: parent-teacher communication, digital media, teacher-parent relationship, attitudes, uses of digital media.

תקציר

המחקר המדווח להלן בוחן את העמדות והשימושים בתקשורת דיגיטלית בין מורים והורים של ילדים במערכת החינוך (גן עד י"ב). שני שאלונים הופצו באופן מקוון: גרסה למורים וגרסה מקבילה להורים. נתונים כמותיים נותחו בהמשך לכך. הממצאים מצביעים על דפוסי דומים של עמדות הורים ומורים כלפי תקשורת דיגיטלית, באופן שמצביעים על יתרונות העולים על החסרונות שלה. אולם נמצא שינוי בדפוסי השימוש: הורים משתמשים במנעד גדול יותר של ממשקים דיגיטליים לתקשורת עם המורים, והיקף התקשורת הכולל שלהם עם המורים גדול יותר, בעוד שהמורים מעדיפים דגם ממוקד יותר של תקשורת עם ההורים. הממצאים מסייעים בזיהוי הפוטנציאל של התקשורת הדיגיטלית לגשר על פני זמן ומקום, ובכך לאפשר מעורבות גבוהה יותר של הורים במיליה הבית

ספרי. כמו כן, הם מצביעים על הצורך בהכשרת מורים בקידום השימוש במדיה דיגיטלית בתקשורת עם הורים, לטובת שימוש מיטבי.
מילות מפתח: תקשורת הורים-מורים, מדיה דיגיטלית, יחסי הורים-מורים, עמדות, שימושים במדיה דיגיטלית.

מבוא

השימוש בתקשורת באמצעות מדיה דיגיטלית שינתה התנהלות בין הורים לבין אנשי חינוך (Chen, Thompson, 2008). תיאום בין אנשי חינוך ובין ההורים בהקשרים חינוכיים עשוי לחזק הדדית את שתי המסגרות – הבית ובית הספר – ובכך לחזק עמדות חיוביות אלה כלפי התרומה של אלה ואת ההליך החינוכי בכללותו. ניתן לקדם מעורבות זו באמצעות המדיה הדיגיטלית ע"י קידום עמדות חיוביות ולא רק במקרים שליליים (Pomerantz, Moorman & Litwack, 2007). המסגרות המושגיות הרלוונטיות כוללות קידום תחושת מסוגלות והבנייה של תפקידי הורים (Sandler, 2007) ומודל ההשפעה של עמדות והתנהגויות באינטראקציות מורים-הורים במערכת של שותפות הדדית (Dunst et al., 1992). בחינת מודל מעורבות הורית בהקשרים בית ספריים עשוי להעיד על עמדותיהם בהקשר לעניין ולמוטיבציה שלהם בנוגע לקידום התקשורת בינם ובין המורים (Hoover-Dempsey et al., 2010).

מטרת המחקר לבחון את דפוסי השימוש ואת אמצעי השימוש הדיגיטליים הנפוצים בתקשורת בין הורים ומורים במערכת החינוך בישראל. שאלות המחקר לפיכך, הן: א) מהן עמדות ההורים והמורים לגבי השימוש במדיה הדיגיטלית לתקשורת עם הקבוצה השנייה? ב) מהם דפוסי השימוש של הורים ומורים במדיה הדיגיטלית לתקשורת עם הקבוצה השנייה?

מתודולוגיה

המחקר מתבצע בעיקרו בשיטה כמותית. אוכלוסיית המחקר הינה מורים והורים לילדים במערכת החינוך בישראל (N=102), מתוכם 63 אנשי חינוך ו-39 הורים שהשיבו כל אחד לפי תפקידו בהתאמה. למרבית ההורים (77%) שניים או שלושה ילדים, שלפחות אחד מהם במערכת החינוך.

לאיסוף הנתונים הופץ שאלון מקוון, שתוקף ע"י מומחי תוכן בתחומי הטכנולוגיה, הסוציולוגיה ויחסי הורים-מורים. השאלון כלל פריטים אודות תפיסות ושימושים של מורים והורים במדיה דיגיטלית לתקשורת ביניהם. הנתונים נאספו אוטומטית לגיליון אלקטרוני מקוון שהוכן עיבוד נתונים באמצעות תוכנת SPSS.

ממצאים

בבדיקת עמדות הורים ומורים לגבי תקשורת בין ביניהם באמצעים דיגיטליים חושבו רווחים ומחירים (טבלה 1).

טבלה 1. פריטי המדדים (המשתנים) – רווחים ומחירים – של עמדות כלפי שימוש במדיה דיגיטלית לתקשורת הורים ומורים, ממוצעים וסטיות תקן (מהגבוה לנמוך) (N=102)

ס.ת.	ממוצע	
0.87	3.86	רווחים
1.25	5.17	7. קל יותר להשתמש בתקשורת דיגיטלית להעברת מידע בין הורים ומורים על שיעורי בית.
1.23	4.75	17. תקשורת דיגיטלית בין הורים ומורים פותרת בעיות רבות של זמן וזמינות של שני הצדדים.
1.37	4.35	15. הורים ומורים מרוויחים מבחינה פרקטית מתקשורת באמצעים דיגיטליים.
1.65	4.30	1. תקשורת דיגיטלית (לדוגמה, באימייל, בווטסאפ) מקלה על העברת המידע לגבי בעיות התנהגות בין הורים ומורים.
1.49	3.95	6. תקשורת באמצעים דיגיטליים יוצרת תחושת שותפות בין הורים ומורים.
1.70	3.84	10. המערכת הבית ספרית (לדוגמה, משו"ב, מנב"ס-נט) שימושית לתקשורת בין הורים ומורים בנושאים לימודיים.
1.49	3.70	12. שימוש בתקשורת דיגיטלית מקרבת בין הורים ומורים.
1.45	3.08	13. תקשורת דיגיטלית בין הורים ומורים מקדמת את ההישגים הלימודיים של הילדים.
1.51	3.08	2. שימוש בווטסאפ לתקשורת בין הורים ומורים עדיף על פני שיחת טלפון.
1.37	2.42	8. תקשורת באמצעים דיגיטליים יעילה יותר לעדכוני אודות מצבו הלימודי של הילד מאשר שיחה פנים אל פנים.
1.04	3.09	מחירים
1.59	4.51	5. מפגש בין הורים ומורים פנים אל פנים מתאים יותר לשיחה אודות מצבו הלימודי של הילד מאשר להתכתב באמצעים דיגיטליים, כגון אימייל או ווטסאפ.
1.64	3.42	11. תקשורת בין הורים ומורים בווטסאפ יוצר תחושה של עומס.
1.59	3.25	9. שימוש בתקשורת דיגיטלית גורמת לטשטוש גבולות בין ההורים למורים.
1.63	2.89	18. תקשורת דיגיטלית בין הורים ומורים פוגעת בפרטיות של שני הצדדים.
1.56	2.87	16. תקשורת בין הורים ומורים באימייל יוצר תחושה של עומס.
1.41	2.61	14. הורים ומורים שמתקשרים באמצעים דיגיטליים יוצרים פתח לעימותים ביניהם.
1.50	2.60	4. תקשורת בין הורים ומורים באמצעים דיגיטליים עלולה ליצור תמונה שלילית אודות מצב הלימודים של הילד.
1.59	2.53	3. הורים ומורים אינם צריכים להשתמש בתקשורת דיגיטלית לתקשורת ביניהם אודות הילדים/התלמידים.

חושב ממוצע של כל אחת מהאוכלוסיות בנפרד, ובוצע מבחן T לניתוח שונות בין שתי הקבוצות, וכן לניתוח שונות בין הרווחים למחירים של התקשורת דיגיטלית בין הורים ומורים (טבלה 2).

טבלה 2. ממוצעים וסטיות תקן של עמדות כלפי שימוש במדיה דיגיטלית לתקשורת בין הורים ומורים, לפי שני המדדים – רווחים ומחירים (N=102)

הורים (n=39)		מורים (n=63)		כללי (N=102)		
ממוצע	ס.ת.	ממוצע	ס.ת.	ממוצע	ס.ת.	
3.83	0.84	3.89	0.90	3.86	0.87	רווחים
3.04	0.95	3.11	1.11	3.09	1.04	מחירים

במבחן T לא נמצאו הבדלים בתקשורת בין הורים ומורים במדיה דיגיטלית. במבחן T לגבי ההבדלים בין הרווחים והמחירים של התקשורת הדיגיטלית בין הורים ומורים, לגבי כלל המשיבים נמצא אפקט מובהק של סוג העמדה: ציון הרווחים היה גבוה מציון העלויות $F_{(df=1)}=22.94$. ** לא נמצא אפקט אינטראקציה בין העמדה (רווחים ומחירים) לאוכלוסייה (הורים ומורים).

המשיבים התבקשו להתייחס לחברות בסביבות דיגיטליות עם בני הקבוצה השנייה (מורים לגבי חברות עם הורים ולהיפך), לדוגמה: פייסבוק, ווטסאפ וכדומה). לכל משיב חושב סך הסביבות בהן הוא מחובר לבני הקבוצה השנייה בהתאמה (טבלה 3).

טבלה 3. ניתוח Crosstabs של מספר הסביבות הדיגיטליות בהן שותפים המורים וההורים – כל קבוצה בנפרד וסך כל המדגם (N=102)

סה"כ	סך סביבות החברות המשותפות הורים-מורים							
	5	4	3	2	1	0		
39	6	0	5	9	7	12	שכיחות	הורים (עם מורים) (N=39)
100%	15.4%	0%	12.8%	23.1%	17.7%	30.8%	אחוז	
63	0	4	3	10	19	27	שכיחות	מורים (עם הורים) (N=63)
100%	0%	6.3%	4.8%	15.9%	30.2%	42.9%	אחוז	
102	6	4	8	19	26	39	שכיחות	סה"כ
100%	5.9%	3.9%	7.8%	18.6%	25.5%	38.2%	אחוז	

לבחינת מובהקות השונות חושב מבחן χ^2 , ונמצאה שונות בהתפלגות מספר החברויות בין שתי האוכלוסיות: $\chi^2_{(df=5)}=17.16$. ** בקרב קבוצת ההורים התקבלו מתאמים מובהקים בין הגיל ובין מספר הסביבות הדיגיטליות באמצעותן הם מחוברים עם המורים: $r=0.37$. * המתאם בקרב קבוצת המורים בין הגיל ובין מספר הסביבות הדיגיטליות באמצעותן הם מחוברים עם ההורים לא היה מובהק. במבחן T למדגמים בלתי תלויים, שהשווה בין הורים ומורים לגבי המספר הממוצע של החברויות בסביבות מדיה דיגיטלית. לפי החישוב שהתקבל, $T_{(df=59.92)}=2.49$ *, נראה שהורים חברים יותר מאשר מורים בסביבות דיגיטליות עם בני הקבוצה השנייה. נבחנו נושאי התקשורת הנפוצים ביותר בין הורים ומורים במדיה דיגיטלית בשתי הקבוצות (טבלה 4).

טבלה 4. הנושאים הנפוצים (באחוזים) בתקשורת של מורים עם הורים ושל הורים עם מורים במדיה דיגיטלית, וכן של כלל המדגם (N=102)

הנושא	הורים (n=39)	מורים (n=63)	סך הכול
פעילות בית ספר	35.9%	42.9%	40.2%
פעילויות כיתתיות	69.2%	57.1%	61.8%
משימות תלמידים	56.4%	42.9%	48%
רגישות וחברתיות	7.7%	6.3%	6.9%
התנהגות ובעיות משמעת	23.1%	34.9%	30.4%
אחר	0%	4.8%	2.9%

הנושאים הקשורים לפעילות בית ספרית או להתנהגות ובעיות משמעת נפוצים יותר בתקשורת של מורים עם הורים. לעומתם, נושאים הקשורים לפעילויות כיתתיות ולמשימות תלמידים נפוצים יותר בתקשורת של הורים עם מורים. אולם תוצאות מבחן χ^2 אינן מובהקות. לא נמצאו הבדלים בין הקבוצות לגבי יוזם התקשורת, והיתה הסכמה כי המורה הוא היוזם.

נבדקה מידת שביעות הרצון של ההורים והמורים מהתקשורת ביניהם בנושאים שונים, והשווינו בין שתי הקבוצות (טבלה 5).

טבלה 5. שביעות רצון ממוצעת מנושאי התקשורת במדיה דיגיטלית בין מורים והורים, לפי דיווחי כל קבוצה בנפרד, וכן של כלל המדגם (N=102); הורים (n=39), מורים (n=63)

היגדים המתייחסים לנושאי התקשורת	אוכלוסייה	ממוצע	ס.ת.	מבחן T
1. עדכון לגבי התקדמות הילד	הורה	4.79	2.14	3.13**
	מורה	3.41	2.18	
2. עדכון לגבי ירידה בביצועים לימודיים	הורה	4.87	2.18	3.14**
	מורה	3.49	2.15	
3. עדכונים אודות שיעורי בית שניתנו לילד	הורה	4.05	2.28	2.42*
	מורה	3.00	2.04	
4. עדכונים ובירורים אודות מדיניות הקשורה לשיעורי בית וציונים	הורה	4.03	2.39	3.21**
	מורה	2.62	1.70	
5. היבטים הקשורים לתוכנית הלימודים	הורה	4.62	2.44	0.12
	מורה	4.56	2.53	
6. התעדכנות בענייני אירועים, פגישות וימי הורים	הורה	2.59	1.80	0.31
	מורה	2.48	1.79	
7. מידע אודות ביטחון ובטיחות התלמידים	הורה	3.33	2.42	1.43
	מורה	4.06	2.55	
ממוצע שביעות רצון	הורה	4.04	1.38	2.34*
	מורה	3.37	1.41	

דין

בחינת עמדות של הורים ומורים כלפי תקשורת עם בני הקבוצה השנייה במדיה דיגיטלית העלתה כי הרווחים הנובעים מתקשורת זו עולים על המחירים שהיא גובה, מנקודת המבט של שתי הקבוצות. בהתייחס לרווחים, עלו בעיקר קלות השימוש בתקשורת, השימושיות, הזמינות והחיסכון בזמן שנובעים מהאפשרות לתקשר בזמן אמת ומכל מקום, ללא צורך בהקצאת זמן לפגישות פנים אל פנים בבית הספר, אשר לרוב כוללת מפגש או שניים לאורך השנה (Noel, Stark & Redford, 2015). חשיבות הפרקטיות בהעברת המידע באה לידי ביטוי במחקרים המתייחסים לקשיים במעורבות הורים בעשייה הבית ספרית, הנובעת במידה רבה מקשיים של זמן וסוגיות של זמינות ההורים (Woodrow et al., 2016). הטכנולוגיה מגשרת על מגבלות של זמן ומקום, ויכולה לשמש גשר לתקשורת שוטפת ובכך לקדם מעורבות פעילה של הורים ולתרום לאווירה של שותפות (Blau & Hameiri, 2017). לזאת, ניתן להוסיף את ההבנה של שני הצדדים – הורים ומורים – כי יש להתאים את אופי המעורבות של ההורים למאפייני התקופה. ההורים מתקשרים עם המורים בסביבות דיגיטליות רבות בהשוואה למורים, שמעדיפים מספר מצומצם יותר של סביבות דיגיטליות לתקשורת עם ההורים. יתכן שהמורים מעדיפים למקד את התקשורת עם ההורים, המורכבת ממילא, באמצעים מרכזיים, כגון הפלטפורמה הבית-ספרית, על מנת לסייע בשליטה בתקשורת זו (Deslandes, Barma & Morin, 2015). עוד נראה שככל שההורים צעירים יותר, דפוסי התקשורת שלהם דומים לזה של דור ביניים שיש בו גם מהמאפיינים של דור הילדים, ופחות – של דור המורים הוותיקים (Livingstone & Bober, 2013). נראה שהמורים מאוד פונקציונאליים וענייניים בתקשורת עם ההורים, ורואים בתקשורת חלק מעבודתם השוטפת. לכן הם מקפידים בבחירת אמצעי התקשורת המתאימים ביותר לתקשורת זו, מתוך כוונה לקדם דפוסי תקשורת מיטביים בין הצדדים ולייעל את דרכי התקשורת הללו (Roman & Ottenbreit-Leftwich, 2016).

מקורות

- Chen, H., Yu, C., & Chang, C. (2007). E-homebook system: A web-based interactive education interface. *Computers and Education, 49*, 160-175.
- Deslandes, R., Barma, S., & Morin, L. (2015). Understanding Complex Relationships between Teachers and Parents. *International Journal about Parents in Education, 9*(1), 131-144.
- Dunst, C. J., Johanson, C., Rounds, T., Trivette, C.M., & Hamby, D. (1992). Characteristics of parent professional partnerships. In S. L. Christenson and J. C. Conoley (Eds.), *Home-school collaboration: Enhancing children's academic and social competence* (pp157-174). Maryland: The National Association of School Psychologists.
- Hoover-Dempsey, K.V., Whitaker, M.C., & Ice, C.L. (2010). Motivation and commitment to family-school partnerships. In S. L. Christenson & A. L. Reschly (Eds.), *Handbook of school-family partnerships* (pp. 30-60). New York: Routledge.
- Livingstone, S., & Bober, M. (2013). Regulating the Internet at Home: Contrasting the Perspectives of Children and Parents. In, D. Buckingham, & R. Willett (Eds.), *Digital generations: Children, young people, and the new media*. NY: Routledge.
- Noel, A., Stark, P., & Redford, J. (2015). *Parent and Family Involvement in Education – National Education Surveys Program of 2012*. Washington DC: U.S. Department of Education. Retrieved from <https://nces.ed.gov/pubs2013/2013028rev.pdf> [accesses May 2017]
- Pomerantz, E. M., Moorman, E. A., & Litwack, S. D. (2007). The how, whom, and why of parents' involvement in children's academic lives: More is not always better. *Review of educational research, 77*(3), 373-410.
- Roman, T.A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2016). Comparison of Parent and Teacher Perceptions of Essential Website Features and Elementary Teacher Website Use: Implications for Teacher Communication Practice. *Journal of Digital Learning in Teacher Education, 32*(1), 13-25.
- Thompson, B. (2008). Characteristics of Parent-Teacher E-Mail Communication. *Communication Education, 57*(2), 201-223.
- Woodrow, C., Somerville, M., Naidoo, L., & Power, K. (2016). *Researching parent engagement: A qualitative field study*. Australia: Western Sydney University, ARACY.